

Dobroniega Trawkowska

Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski

***Czy był to „milowy krok”, czy możemy raczej mówić
o „kroku milowym, którego nie było”?¹
Krótkie podsumowanie debaty w ramach Forum
na temat pomocy społecznej***

Cieszymy się, iż szeroki zakres zagadnień, proponowanych do dyskusji na łamach „Problemów Polityki Społecznej”, spotkał się z życzliwym odzewem ze strony przedstawicieli środowiska akademickiego oraz środowiska praktyków. Nie wszystkie zaproponowane przez nas kwestie doczekały się pogłębionej oceny, a nawet nie wszystkie zostały krótko skomentowane przez ekspertów reprezentujących środowiska akademickie z całego kraju: dr Krystynę Faliszek (UŚ), prof. UWM dr hab. Ewę Kantowicz, prof. UAM dr hab. Annę Kotlarską-Michalską, prof. UMK dr hab. Krzysztofa Piątka, dr Marka Rymusę (UW), prof. zw. dr hab. Kazimierę Wódcę (UŚ). Wypowiedzi ekspertów koncentrowały się w zasadzie na diagnozie czterech głównych wątków, obejmujących: system kształcenia i doskonalenia zawodowego, przyczyny oraz przejawy dysfunkcji instytucji pomocy społecznej, kondycję pracowników socjalnych, kwestie skuteczności i efektywności systemu pomocy społecznej. Wnikliwej ocenie poddano:

¹ Cytat ten został wzięty z artykułu M. Arczewskiej *O kroku milowym, którego nie było. Ustawa o działalności pożytku publicznego a opodatkowanie, finansowanie i współpraca trzeciego sektora z administracją publiczną w Polsce* (2004, s. 143–170).

- system i problemy kształcenia i doskonalenia zawodowego; ujawnione w systemie kształcenia i doskonalenia zawodowego sprzeczności i paradoksy (por. wypowiedzi K. Wódz, E. Kantowicz oraz K. Piątka);
- specyfikę podejmowanej przez badaczy problematyki badawczej (por. A. Kotlarska-Michalska) oraz jakość badań empirycznych realizowanych w obszarze pomocy społecznej (K. Piątek);
- efektywność i skuteczność pomocy społecznej i pracy socjalnej oraz jej uwarunkowania, bariery efektywności i skuteczności instytucji oraz świadczonych w niej usług (pracy socjalnej) [por. wypowiedź A. Kotlarskiej-Michalskiej, M. Rymczy, K. Faliszek, K. Piątka];
- dysfunkcje instytucji pomocy społecznej, zwłaszcza w aspekcie prowadzenia działań aktywizujących (por. A. Kotlarska-Michalska, K. Piątek, M. Rymcza, K. Faliszek oraz, w mniejszym stopniu, pozostali eksperci);
- trudności towarzyszące przygotowaniu pracowników socjalnych do funkcjonowania w rolach zawodowych oraz trudności na etapie praktycznego funkcjonowania w zawodzie (por. wypowiedzi A. Kotlarskiej-Michalskiej, K. Piątka, K. Wódz, E. Kantowicz oraz w mniejszym stopniu pozostałych ekspertów);
- oczekiwania związane z realizacją projektów systemowych oraz ich pierwsze efekty (por. K. Faliszek, A. Kotlarska-Michalska, K. Piątek).

Eksperti podzielają przekonanie o głębokim niedowładzie systemu pomocy społecznej oraz o potrzebie kompleksowej diagnozy pomocy społecznej. W prezentowanych opiniach nie uciekają od propozycji wprowadzania konkretnych zmian w określonym fragmencie rzeczywistości (kształcenie, doskonalenie zawodowe, wprowadzenie działań aktywizujących w postaci modeli pracy ze społecznością lokalną do rutynowego repertuaru działań publicznej pomocy społecznej, stworzenie warunków do uczenia się ról społecznych i zawodowych przez klientów pomocy społecznej itp.).

Nieliczni praktycy, reprezentowani tu przez Cezarego Miżejewskiego oraz Karolinę Busk², potwierdzili obecność problemów i dysfunkcji wskazywanych przez innych ekspertów, proponując przy tym określone rozwiązania systemowe i organizacyjne (m.in. zmianę sposobu finansowania zatrudnienia pracowników socjalnych (C. Miżejewski), zmianę sposobu organizacji pracy (K. Busk). Warto w tym miejscu podkreślić zbieżność znacznej części postulatów dotyczących kierunków zmian systemowych, proponowanych przez uczestniczących w dyskusji na łamach PPS ekspertów, z propozycjami wypracowanymi przez środowisko praktyków³.

W wypowiedziach pracowników naukowych oraz reprezentantów praktyki pojawiły się wspólne elementy. Pierwszy z nich dotyczy oceny funkcjonującego systemu doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych oraz wskazania jego podstawowych braków (por. wypowiedź K. Wódz i K. Busk). Kolejnym wspólnym elementem wypowiedzi przed-

² Cezary Miżejewski jest działaczem związkowym i pozarządowym. Karolina Busk od 2004 roku jest pracownikiem socjalnym w Ośrodku Pomocy Społecznej w dzielnicy Praga Północ w Warszawie.

³ Por. tekst „Wokół 13 postulatów. Propozycje zmian w pomocy społecznej” zamieszczony w *Problemach Społecznych* (Skuzka, Żukowska 2010).

stawicieli obu środowisk jest dostrzegany szeroki zakres dysfunkcji w instytucji pomocy społecznej (oraz w jej organizacjach formalnych), jak również znacząca ich skala w całym systemie. Eksperti w zasadzie są zgodni, że metodycznie prowadzone działania aktywizujące, zwłaszcza w formule (modelach) aktywizacji i organizacji społeczności lokalnej w rozwiązywaniu problemów społecznych, a przy tym, co podkreślali w swoich wypowiedziach, działania właściwie zorganizowane, są nieliczne, zwłaszcza w publicznej pomocy społecznej. W systemie pomocy społecznej pojawiły się za to wcale liczne i, jak ocenia K. Piątek, trudne do wyjaśnienia sprzeczności. Opinie K. Piątka potwierdzili inni eksperci, między innymi K. Faliszek, E. Kantowicz, M. Rymsza.

I choć autorzy ujawniają różnorodne źródła oraz rozmaite skutki zaobserwowanych sprzeczności, można, jak sądzę, sprowadzić je do wspólnego mianownika. Proponuję, aby w podsumowaniu tego etapu dyskusji, wskazać na dwie nowe kwestie, które wyłaniają się z wypowiedzi naszych ekspertów. Po pierwsze, zarówno ludzie, jak i organizacje pomocy społecznej nie wykazują woli uczenia się/przestają się uczyć. Przypadłość ta dotyka dość powszechnie środowisko pracowników socjalnych oraz klientów pomocy społecznej, nastawionych obronnie do zmiany swojej sytuacji, ale również, co warto podkreślić, środowisko menedżerów pomocy społecznej, a skala jej nie jest znana, aczkolwiek przypuszcza się, że jest ona znaczna. Po drugie wypowiedzi ekspertów potwierdzają obecność podwójnych standardów funkcjonujących na różnych poziomach systemu pomocy społecznej. Problem ten dotyczy funkcjonowania instytucji pomocy społecznej, jej organizacji formalnych oraz pełnienia ról zawodowych przez pracowników socjalnych i menedżerów. Te dwa nowe problemy, które wyłoniły się z przeprowadzonej na łamach PPS debaty, proponuję uczynić kwestiami do dalszej dyskusji.

Zapraszamy do kontynuowania dyskusji, poszerzonej o nowe wątki i pytania, które wyniknęły z doświadczeń uczestników forum:

- czy pomoc społeczna uczy się, wykorzystując własne zasoby (wiedzę swoich pracowników), sięgając do zasobów eksperckich z zewnątrz, czy nagradza za korzystanie z wiedzy teoretycznej w praktyce?
- jakie bezpośrednie i odległe w czasie skutki niesie obecność podwójnych standardów widocznych w funkcjonowaniu instytucji i organizacji pomocy społecznej?

Stare i nowe pytania kierujemy do „teoretyków” i praktyków, mając nadzieję na uzyskanie opinii ze środowiska praktyków. Dziękując naszym ekspertom, żyjemy nadzieją, że wypowiedzi następnych uczestników forum, obok tych, które zaprezentowano na łamach PPS, przybliżą nas do udzielenia odpowiedzi na tytułowe pytanie: czy po dwudziestu latach możemy mówić raczej o „milowym kroku”, który się dokonał, czy raczej o „kroku milowym, którego nie było”?

Bibliografia

- Arczewska, M. (2004). „O kroku milowym, którego nie było. Ustawa o działalności pożytku publicznego a opodatkowanie, finansowanie i współpraca trzeciego sektora z administracją publiczną w Polsce”. W: M. Rymśza (red.), *Współpraca sektora obywatelskiego z administracją publiczną*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Skuza Z., Żukowska, B. (2010). „Wokół 13 postulatów. Propozycje zmian w pomocy społecznej”. *Problemy Społeczne*, maj-czerwiec, dostępne na stronie: <http://www.av.fr.pl/PS_3-2010_Propozycje_zmian_w_pomocy.pdf>